

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“**

**(tiriamoji nuomonė Europos Komisijos prašymu)**

(2018/C 227/05)

Pranešėjas: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Bendrapranešėjis: **Josep PUXEU ROCAMORA**

|                              |                                                          |
|------------------------------|----------------------------------------------------------|
| Konsultavimasis              | Europos Komisija, 2017 11 28                             |
| Teisinis pagrindas           | Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo<br>304 straipsnis |
| Biuro sprendimas             | 2017 7 4                                                 |
| Atsakingas skyrius           | Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius            |
| Priimta skyriuje             | 2018 2 6                                                 |
| Priimta plenarinėje sesijoje | 2018 2 15                                                |
| Plenarinės sesijos Nr.       | 532                                                      |
| Balsavimo rezultatai         | 192/1/2                                                  |
| (už / prieš / susilaikė)     |                                                          |

## **1. Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos didele dalimi paskatino pagal principą „iš apačios į viršų“ piliečių, inovatyvių įmonių ir įvairių pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų, kurie toliau bendrai vadinami nevalstybiniais ir subnacionaliniais subjektais, vykdomos iniciatyvos.

1.2. Šie subjektai gali svariai prisidėti spartinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų tobulinimą ir darnų vystymąsi. Tiesioginiai nevalstybiniai veiksmai mažina perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų sąnaudas ir daro tiesioginį poveikį jau vykstančiai klimato kaitai.

1.3. Pastaraisiais metais gerokai padidėjo veiksmų klimato kaitos srityje, kurių imasi nevalstybiniai subjektai, skaičius, aprėptis ir mastas<sup>(1)</sup>. Tačiau nevalstybiniai subjektai vis dar susiduria su sunkiai įveikiamomis kliūtimis, kurios apsunkina jų galimybes sėkmingai imtis ir įgyvendinti veiksmus klimato kaitos srityje.

1.4. Be to, nevalstybinių subjektų ir jų veiksmų klimato kaitos srityje įvairovė didėja, nes jie veikia skirtingoje aplinkoje, turinčioje savus poreikius ir išteklius, o kartais ir peržengia šios aplinkos ribas. Siekiant paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, būtina tinkamai išanalizuoti ir suprasti šią įvairovę.

1.5. Pripažindamas didelį nevalstybinių subjektų potencialą skatinti pasaulines pastangas sušvelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos padarinių, EESRK ragina sukurti „Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje“ (ED-NSCA) siekiant sustiprinti ir išplėsti nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje aprėptį ir mastą Europoje.

1.6. EESRK siūlomas Europos dialogas leistų apžvelgti ES vykdomus veiksmus klimato kaitos srityje ir padėti stebėti, kaip tokie veiksmai įgyvendinami visame pasaulyje.

<sup>(1)</sup> Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership, UNFCCC, 2017 m..

1.7. EESRK pabrėžia, kad veiksmingų, inovatyvių ir kūrybiškų veiksmų klimato kaitos srityje pripažinimas ir nušvietimas gali būti ekonomiškai efektyvi naujų veiksmų skatinimo ir dabartinių veiksmų rėmimo priemonė. Veiksmus klimato kaitos srityje galima pripažinti internetinėje platformoje, aukšto lygio renginiuose ir (arba) skiriant apdovanojimus.

1.8. Vedant Europos dialogą dėl veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti nuolat renkama grįžtamoji informacija ir bendraujant su valdžios institucijomis sprendžiamos iškilusios reguliavimo problemos, siekiant palaipsniui kurti palankią aplinką, kurioje būtų galima imtis principu „iš apačios į viršų“ pagrįstų veiksmų klimato kaitos srityje. Šis dialogas turėtų būti grindžiamas kitomis panašiomis iniciatyvomis, kaip pavyzdžiui, Europos dialogas energetikos klausimais, kuris buvo vykdomas EESRK raginimu siekiant koordinuoti energetikos sektoriaus pertvarkos įgyvendinimą.

1.9. Galutinis siūlomo dialogo tikslas yra paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, siekiant paversti jų įgyvendinimą patraukliu įvairiems nevalstybiniais subjektams ir užtikrinti, kad veiksmams klimato kaitos srityje taptų naujuoju įprastiniu veiklos scenarijumi.

1.10. EESRK pabrėžia, kad mums skubant sumažinti išmetamuosius teršalus, apsaugoti klimatą ir skatinti socialinį bei ekonominį teisingumą būtina užmegzti socialinį dialogą, kad perėjimas prie pasaulio, kuriame nulinis anglies dvideginio išskyrimas ir visiškai panaikintas nepriteklus, būtų teisingas ir greitas.

1.11. EESRK siūlo, kad dialogu būtų siekiama ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius skatinant naujas valstybinių ir nevalstybinių subjektų partnerystes, sudarant palankesnes sąlygas nevalstybiniais subjektams mokytis vieniems iš kitų, teikti vieni kitiems mokymą ir keistis rekomendacijomis ir suteikiant daugiau galimybių gauti finansavimą.

1.12. Siūlomas Europos dialogas veiktų platesnėje klimato valdymo ekosistemoje, atsiradusioje po Paryžiaus susitarimo. Dialogo organizavimas turėtų būti paprastas, o prioritetas teikiamas strateginiams dabartinių programų, iniciatyvų ir institucijų ryšiams, o ne naujų institucijų kūrimui. Atsižvelgdamas į tai, EESRK remia Europos Parlamento pasiūlymą sukurti nacionalines „Daugiapakopio dialogo klimato ir energetikos klausimais platformas“.

1.13. Inicijuojant dialogą EESRK imsis vadovaujamo vaidmens ir ragina kitas ES institucijas, visų pirma Europos Komisiją, prisijungti prie šių bendrų pastangų kuriant nevalstybiniais veiksmais klimato kaitos srityje palankią aplinką ir bendradarbiauti siekiant, kad dialogas pradėtų veikti.

1.14. Pirmasis žingsnis kuriant Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti 2018 m. pirmąjį pusmetį organizuojamas renginys, subursiantis visus suinteresuotus subjektų tinklus, taip pat kitų ES institucijų ir valstybių narių atstovus, kuris vyktų Talanoa<sup>(2)</sup> dialogo dvasia ir kuriame būtų nustatytas aiškus Dialogo veiksmų planas.

1.15. EESRK tikisi, kad toks dialogas tvirtai įgalins visus nevalstybinius subjektus, t. y. įmones, įskaitant MVĮ, socialines įmones ir kooperatyvus, pilietinės visuomenės grupes, bendruomenes, taip pat vietos ir regionų valdžios institucijas ir kitus susijusius suinteresuotuosius subjektus, kad jie galėtų realiai ir apčiuopiamai prisidėti sprendžiant klimato kaitos problemas.

## 2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Ši nuomonė yra tiriamoji nuomonė Europos Komisijos prašymu.

2.2. Ji grindžiama 2016 m. liepos mėn. priimta nuomone „Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“ ir darbu vėliau surengtoje konferencijoje „Kuriamo pagrindą kovai su klimato kaita iš apačios“, kurioje buvo keičiamasi gerąja patirtimi ir buvo nustatytos problemos, dėl kurių silpnėja nevalstybinės pastangos sustabdyti klimato kaitą.

<sup>(2)</sup> Talanoa yra Fidžyje ir Ramiojo vandenyno regione vartojamas tradicinis žodis įtraukiam, dalyvaujamam ir skaidriam dialogui apibūdinti. Talanoa tikslas – pasidalyti pasakojimais, stiprinti empatiją ir priimti išmintingus sprendimus bendruomenės labui. Talanoa dialogas, skirtas įvertinti bendras šalių pastangas siekiant ilgalaikio tikslo, nurodyto Paryžiaus susitarimo 4 straipsnyje, bus pradėtas 2018 m., be to, suinteresuotųjų subjektų indėliui bus sukurta internetinė platforma.

2.3. Perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos skatina pagal principą „iš apačios į viršų“ piliečių, vietos valdžios institucijų, vartotojų ir inovatyvių įmonių vykdomos iniciatyvos. Tačiau tolesnę jų pažangą dažnai stabdo administracinės ir reguliavimo kliūtys, tinkamų konsultavimosi mechanizmų trūkumas ir netinkamos finansinės procedūros.

### 3. Poreikis skubiai imtis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje

3.1. Sąvoka nevalstybiniai subjektai reiškia subjektus, kurie nėra Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalys. Šis platus aiškinimas apima įvairių rūšių įmones, įskaitant mažąsias, vidutines įmones ir labai mažas įmones, investuotojus, kooperatyvus, miestus ir regionus, profesines sąjungas, bendruomenes ir piliečių grupes, religines organizacijas, jaunimo grupes ir kitas nevyriausybinės organizacijas. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama naujiems pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiančių subjektų veiksams, kurių ES institucijos ir valstybės narės dar nėra visapusiškai pripažinusios.

3.2. Nevalstybiniai subjektai turi kuo skubiau imtis veiksmų klimato kaitos srityje bent jau dėl šių keturių priežasčių:

- atmosferoje toliau didėja išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis; net ir įgyvendinus visus Vyriausybinius pažadus, išliks 11–13 gigatonų (Gt) CO<sub>2</sub> ekvivalento atotrūkis<sup>(3)</sup>. Trumpalaikiai valstybiniai ir nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje gali padėti panaikinti šį atotrūkį, be to, jie yra labai svarbūs siekiant užkirsti kelią radikalesnėms ir brangesnėms priemonėms,
- su dabartinės klimato kaitos padariniais jau susiduriama visame pasaulyje. Tai apima didėjančių ekstremalių oro reiškinių skaičių, didėjančius nuostolius ir žalą ir kintančias oro sąlygas, be to, šie padariniai skatina pažeidžiamų bendruomenių persikėlimą ir migraciją<sup>(4)</sup>,
- dėl dabartinių audringų politinių poslinkių, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, ir viešųjų išteklių trūkumo kyla pavojus visapusiškai įgyvendinti Vyriausybinių pažadų įgyvendinimui. Be to, nemažai Europos šalių, kurios įsipareigojo visapusiškai laikytis Paryžiaus susitarimo, vis dar yra gerokai atsilikusios nuo užmojų, kuriuos reikia įgyvendinti norint, kad visuotinis atšilimas būtų gerokai mažesnis nei 2 °C,
- Vyriausybės nustato politikos planą, tačiau faktinių veiksmų imasi nevalstybiniai ir subnacionaliniai subjektai, kurių dauguma yra tikri inovatyvių ir efektyvių veiksmų lyderiai, ypač mažesni nauji ir pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiantys subjektai.

3.3. Nevalstybiniai subjektai gali labai daug prisidėti spartinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų tobulinimą ir darnų vystymąsi. Neatidėliojami nevalstybiniai veiksmai padeda mažinti perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų sąnaudas ir sušvelnina jau vykstančios klimato kaitos poveikį. Vis dėlto apskritai nėra pripažįstama, kad pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomos iniciatyvos gali padėti įveikti socialines problemas, susijusias su išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimu ir ekologine pertvarka.

3.4. Remiantis ES finansuojamo TESS projekto, kuris nagrinėja ekologinių gyvenviečių poveikį Europoje, duomenimis, jeigu penki procentai ES piliečių dalyvautų veiksmingose bendruomenių įgyvendinamose klimato kaitos švelninimo iniciatyvose, mažesnio išmetamo anglies dvideginio kiekio pakaktų ES 28 šalims pasiekti beveik 85 % savo susitartų teršalų mažinimo iki 2020 m. tikslų<sup>(5)</sup>.

3.5. Nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje taip pat gali stiprinti bendrą klimato valdymą. Pavyzdžiui:

- nevalstybiniai veiksmai, kuriais Vyriausybėms įrodoma, kad įmanoma pasiekti platesnio užmojo klimato srities tikslus, galėtų padėti formuoti platesnio užmojo klimato politiką,

<sup>(3)</sup> The Emissions Gap Report 2017: A UN Environment Synthesis Report, UNEP, 2017 m..

<sup>(4)</sup> Europos Vadovų Tarybos išvados; „Europos diplomatija klimato srityje po COP21. Tolesnių diplomatijos klimato srityje veiksmų elementai 2016 m.“.

<sup>(5)</sup> „Towards European Societal Sustainability“, <http://www.tess-transition.eu/about/>.

- nevalstybiniai veiksmai galėtų padėti įgyvendinti nacionalinio lygmens politiką ir prisidėti prie nacionalinių reikalavimų, susijusių su ES nacionaliniu lygmeniu nustatytais įpareigojančiais veiksmais, įgyvendinimo,
- nevalstybiniai subjektai galėtų padėti nustatyti reguliavimo aplinkos stiprinimo galimybes <sup>(6)</sup>.

3.6. Nevalstybiniai veiksmai taip pat gali būti naudingi parodant, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinės ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos atveria ES galimybę padidinti savo konkurencingumą, kuris naudingas ES įmonėms. Be to, tokie veiksmai suteikia galimybę spręsti ne tik klimato problemas, bet ir darnaus vystymosi uždavinius, visų pirma įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus.

3.7. Pastaraisiais metais sparčiai augo veiksmų klimato kaitos srityje, kurių imasi nevalstybiniai subjektai, skaičius, aprėptis ir mastas <sup>(7)</sup>. Tačiau nevalstybiniai subjektai vis dar susiduria su sunkiai įveikiamomis kliūtimis, kurios apsunkina jų galimybes sėkmingai imtis ir įgyvendinti veiksmus klimato kaitos srityje. (Žr. EESRK nuomonę Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti <sup>(8)</sup>.)

3.8. Be to, nevalstybinių subjektų ir jų veiksmų klimato kaitos srityje įvairovė didėja, nes jie veikia skirtingoje aplinkoje, turinčioje savus poreikius ir išteklius, o kartais ir peržengia šios aplinkos ribas. Siekiant paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, būtina tinkamai išanalizuoti ir suprasti šią įvairovę.

#### 4. ES reikalingas strateginis požiūris, palengvinantis nevalstybinius veiksmus klimato kaitos srityje

4.1. Tarptautiniu lygmeniu ES pirmąją nevalstybinių veiksmų srityje:

- ES remia įvairių suinteresuotųjų subjektų tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvas, kuriomis siekiama švelninti klimato kaitą atsižvelgiant į UNFCCC.
- ES prisidėjo prie plataus masto daugelį suinteresuotųjų subjektų sujungusių klimato kaitos iniciatyvų <sup>(9)</sup>.
- Pavienės valstybės narės rėmė tarptautinę veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkę. Pavyzdžiui, Prancūzija vadovavo plataus masto mobilizuojantiems veiksams siekiant sudaryti Paryžiaus susitarimą. Šiaurės šalys ir Nyderlandai prisidėjo kuriant klimato iniciatyvų platformą (kurios priegloba šiuo metu vykdoma JT aplinkos programoje).
- Europoje įsisteigę subjektai vadovauja apytiksliai 54 % pagal UNFCCC įregistruotų bendradarbiavimo iniciatyvų, susijusių veiksmais klimato kaitos srityje <sup>(10)</sup>.

4.2. Nors ES yra stipri tarptautinė lyderė, jai šiuo metu labai trūksta sistemos, kuria būtų sukuriama palanki aplinka, kurioje būtų spartinami nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje Europoje. Neturėdama tokios sistemos, ES gali prarasti galimybę pasinaudoti apčiuopiama nauda, kurią suteikia pirmaujantys nevalstybiniai ir subnacionaliniai subjektai. Dabartinė ES parama keleto didelio masto įvairių suinteresuotųjų subjektų veiksams nėra pakankama siekiant tokios transformacijos, kurią ES įsipareigojo pasiekti pagal Paryžiaus susitarimą.

4.3. Daug daugiau dėmesio reikia skirti naujiems dar nepripažintiems ir pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiantiems subjektams, kurie šiuo metu per menkai dalyvauja ES remiamose iniciatyvose. Jų galimo indėlio neįmanoma pervertinti. Tokiems veiksams klimato kaitos srityje palankios aplinkos kūrimas yra veiksmingas ir nebrangus būdas panaudoti jų milžinišką visuomeninį potencialą.

<sup>(6)</sup> Pavyzdžiui, pašalinant reguliavimo kliūtis ir (arba) parengiant pažangią klimato kaitos politiką.

<sup>(7)</sup> *Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership*, UNFCCC, 2017 m..

<sup>(8)</sup> OL C 389, 2016 10 21, p. 20

<sup>(9)</sup> Geriau žinomi pavyzdžiai apima: Pasaulinį merų paktą dėl klimato ir energetikos; Regioninį merų paktą; iniciatyvą „Mission Innovation“; Klimato ir švaraus oro koaliciją; Afrikos atsinaujinančiosios energijos iniciatyvą; iniciatyvą „InsuResilience“ ir nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų partnerystę.

<sup>(10)</sup> *Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership*, UNFCCC, 2017 m..

4.4. Be to, formuojant palankią aplinką, galima pašalinti dabartinius trūkumus, susijusius su nevalstybiniais veiksmais klimato kaitos srityje. Pavyzdžiui,

- labai mažos įmonės, mažosios ir vidutinės įmonės, socialinės įmonės (įskaitant kooperatyvus) šiuo metu nėra pakankamai atstovaujamos įgyvendinant ES remiamas iniciatyvas, taip pat pagal UNFCCC įgyvendinamas iniciatyvas <sup>(11)</sup>,
- kaimo bendruomenių ir mažesnių bei vidutinio dydžio miestų įgyvendinami veiksmai klimato kaitos srityje nėra pakankamai atstovaujami, palyginti su veiksmais, kurių imasi dideli metropoliai <sup>(12)</sup>.

4.5. Dabartinių mobilizavimo pastangų iš esmės imamasi tarptautinės klimato politikos lygmeniu, daugiausia dėmesio skiriant visų pirma plataus masto ir (arba) dėmesį pritraukiantiems pavyzdžiams, todėl skubiai reikia tarptautines pastangas papildančių ES lygmens veiksmų, kurie padėtų prisijungti didesniai skaičiui įvairių subjektų ir juos remtų.

4.6. Pripažįstant didelį nevalstybinių subjektų potencialą skatinti pasaulines pastangas sušvelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos padarinių, šioje nuomonėje siūloma sukurti „Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje“ siekiant sustiprinti ir išplėsti Europoje nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje aprėptį ir mastą.

## 5. Prioritetinės sritys veiksmų klimato kaitos srityje ir pavyzdžiai ir vietos subjektų poreikiai

5.1. Konsultuojantis su pilietine visuomene, reikėtų nustatyti temines prioritetines sritis.

5.2. Artimumas UNFCCC, ypač Marakešo partnerystės dėl pasaulinių veiksmų klimato kaitos srityje, teminėms sritims, galėtų padėti užtikrinti tvirtą sąsają su Paryžiaus susitarimo tikslais.

5.3. Prioritetinės sritys galėtų apimti: žemės ūkį ir maistą, miškininkystę, žemės naudojimą ir tvarią bioekonomiką, pakrančių apsaugą ir vystymą, vandenį, miestus ir regionus, transportą, energiją ir žiedinę ekonomiką bei pramonę.

5.4. Kompleksinės temos, kurias būtų galima nagrinėti vykdant siūlomą dialogą, galėtų apimti: su klimatu ir darniu vystymusi susijusius kompromisus ir sinergiją, skaitmeninio vaidmenį, dalyvavimu grindžiamą požiūrį ir teisingą perėjimą.

5.5. Socialinis verslumas, piliečių iniciatyvos ir bendruomenės darbas yra tik keletas pavyzdžių, kaip veiksmai klimato kaitos srityje gali būti įgyvendinami pagal principą „iš apačios į viršų“. Jau įgyvendinama nemažai sėkmingų iniciatyvų, taip pat pradėta daug kitų iniciatyvų, tačiau jos nebuvo sėkmingos arba buvo nutrauktos dėl įvairių priežasčių. Gali būti naudojami abiejų kategorijų projektai, siekiant suteikti vertingų žinių nevalstybiniais subjektams ir sprendimų priėmėjams.

5.5.1. Decentralizuotos atsinaujinančiųjų išteklių energijos atvejis yra puikus pavyzdys. Tai turėtų būti vykdoma per vietos ar regionines struktūras, o tai reiškia, kad vertės kūrimas naudojant vėjo, saulės ir biomasės energiją vyktų vietos lygmeniu. Tačiau ES nepakankamai išnaudoja pilietinės visuomenės potencialą šioje srityje ir pernelyg dažnai vietos subjektų dalyvavimui kyla reguliavimo, finansinių ir struktūrinių kliūčių. 2015 m. EESRK sėkmingai ragino pradėti Europos dialogą energetikos klausimais, kuriam vadovautų pilietinė visuomenė, siekiant koordinuoti energetikos sektoriaus pertvarkos įgyvendinimą <sup>(13)</sup> – iki šiol didžiausią klimato stabilizavimui skirtą priemonę, kurios turi imtis ES.

<sup>(11)</sup> Nepaisant to, kad jos sudaro daugiau nei 99 % visų ES įmonių ir joms tenka apytiksliai 58 % ekonominės veiklos rezultatų, kurie matuojami bendrąja pridėtine verte, [https://ec.europa.eu/growth/smes\\_en](https://ec.europa.eu/growth/smes_en).

<sup>(12)</sup> ES apytiksliai 35 % gyventojų gyvena vietovėse tarp miesto ir kaimo, o daugiau nei 22 % gyvena regionuose, kuriuose vyrauja kaimo vietovės. Eurostatas (2014), „Eurostato regionų statistikos metraštis“, 2014 m. Pateikiama <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-HA-14-001>, gauta 2018 m. sausio 16 d.).

<sup>(13)</sup> EESRK nuomonė dėl *Valdymo sistemos, pasiūlytos 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijai, plėtojimo* (OL C 291, 2015 9 4, p. 8).

5.5.2. Daugiau nei 1 000 vietos ir regioninių Vyriausybių iš 86 šalių, kuriose gyvena 804 mln. žmonių, *carbons* klimato kaitos registre nurodė savo išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo tikslus, kurie, jei būtų pasiekti, iš karto leistų sumažinti taršą 5,6 gigatonų CO<sub>2</sub> ekvivalento kiekiu (GtCO<sub>2</sub>e) iki 2020 m. ir 26,8 GtCO<sub>2</sub>e – iki 2050 m., palyginti dar su 1990 m. nustatytais lygiais. Bendras 7 494 miestų ir Vyriausybių, atstovaujančių daugiau nei 680 mln. žmonių ir įsipareigojusių laikytis Pasaulinio merų pakto dėl klimato ir energetikos, poveikis galėtų reikšti kolektyvinį 1,3 GtCO<sub>2</sub>e per metus sumažinimą palyginti su įprastiniu veiklos scenarijum 2030 m., o tai padėtų pasiekti bendrą 15,64 GtCO<sub>2</sub>e kiekį 2010–2030 m. <sup>(14)</sup>.

5.5.3. Bendruomenių remiamas žemės ūkis Europoje pastaraisiais metais augo. 2016 m. daugiau nei šeši tūkstančiai plačiai apibrėžtų pilietinės visuomenės iniciatyvų 22 Europos šalyse gamino maistą 1 mln. žmonių <sup>(15)</sup>. Tokios iniciatyvos apima tiek vartotojų ir ūkininkų partnerystes, tiek bendruomenės sodų ir ūkių kūrimą. Jas įgyvendinant užmezgami glaudesni gamintojų ir vartotojų ryšiai, sukuriama galimybės vietos įmonėms ir naujos darbo vietos, bendruomenėms suteikiama galimybė iš naujo įvertinti maistą, taip pakeičiant maisto gamybos ir vartojimo mechanizmus ir suteikiant piliečiams galių įgyvendinti platesniu dalyvavimu pagrįstas valdymo formas.

5.5.4. Teisingo perėjimo koncepcija, vykdamas socialinį dialogą, suvienija darbuotojus, bendruomenes, darbdavius ir valdžią, paskatindama juos kurti konkrečius planus, politiką ir atlikti būtinas investicijas, užtikrinančias greitą ir sąžiningą perėjimą. Ši koncepcija akcentuoja darbo vietas ir pragyvenimą ir siekia užtikrinti, kad nė vienas neliktų nuošalyje mums skubant sumažinti išmetamuosius teršalus, apsaugoti klimatą ir skatinti socialinį bei ekonominį teisingumą. Siekdami užtikrinti ir sukurti socialinį dialogą teisingo perėjimo klausimais, Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija ir jos partneriai įkūrė Teisingo perėjimo centrą. Centras suburs ir remis profesines sąjungas, įmones, bendroves, bendruomenes ir investuotojus per socialinį dialogą, kuriuo siekiama rengti planus, susitarimus, investicijas ir politiką, susijusią su greitu ir sąžiningu perėjimu prie nulinio anglies dioksido išskyrimo ir visiško nepritekliaus panaikinimo.

5.5.5. Energijos taupymo, išmetamųjų teršalų ir vandens suvartojimo mažinimo praktikos taikymas įtvirtintas savanoriškose pramonės programose ir vartojimo mažinimo iniciatyvose. Šie įmonių laimėjimai yra tikrinami ir dažnai skelbiami. Remiantis šiais geriausios praktikos pavyzdžiais taip pat galima išplėtoti įmonių ir šalių lyginamąją analizę.

5.6. Norėdamas suprasti didelę nevalstybinių subjektų, jų poreikių ir išteklių įvairovę, EESRK atliko apklausą <sup>(16)</sup>, kurioje nevalstybiniai subjektai itin skubiais įvardijo šiuos poreikius:

- remianti politikos ir (arba) teisėkūros aplinka,
- finansiniai poreikiai: galimybės gauti viešąjį finansavimą ir fiskalinės paskatos,
- techninė parama: palankesnės sąlygos tarpusavio mokymuisi, gebėjimų stiprinimui, keitimasis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais ir sąmoningumo didinimas,
- didesnis jų indėlio patikimumas, matomumas, supratimas ir pripažinimas,
- geresnis įvairių privačių ir viešųjų subjektų bendradarbiavimas.

## 6. Siūlomo Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje funkcijos

6.1. Siekiant sukurti aplinką, kurioje būtų galima lengvai imtis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje ir stiprinti bei didinti Europoje vykdomų veiksmų aprėptį ir mastą, Europos dialogas turėtų atitikti nevalstybiniais subjektams keliamus politikos ir veiklos reikalavimus, be to, jis turėtų vykdyti šias tarpusavyje susijusias galimas funkcijas: 1) veiksmų vertinimas (angl. *Assessing actions*), 2) veiksmų pripažinimas (*Recognising actions*), 3) valdymo gerinimas (*Improving governance*), 4) spartesnis veiksmų įgyvendinimas (*Accelerating actions*) ir 5) veiksmų rėmimas (*Supporting actions*) (ARIAS).

<sup>(14)</sup> <https://www.cities-and-regions.org/lgma-at-the-apa-resumption/>.

<sup>(15)</sup> <https://urgenci.net/new-report-european-csa-overview-released-by-the-european-csa-research-group/>.

<sup>(16)</sup> EESRK apklausa „Nevalstybinių veiksmus klimato kaitos srityje vykdančių subjektų skatinimas“.

6.2. **Veiksmų vertinimas ir stebėjimas** – ES ir jos valstybėms narėms naudinga geriau suprasti nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje naudą. Siūlomas dialogas gali pateikti Europoje vykdomų veiksmų klimato kaitos srityje apžvalgą ir padėti stebėti, kaip tokie veiksmai įgyvendinami visame pasaulyje atsižvelgiant į UNFCCC.

Geresnis su klimato kaitos poveikio švelninimu susijusios ir kitokios nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje naudos supratimas yra naudingas įvairiais aspektais:

- tai gali būti pirmas žingsnis siekiant įtraukti nevalstybinius veiksmus į nacionaliniu ir ES lygmeniu įgyvendinamą klimato politiką,
- išsamūs konkrečių veiksmų klimato kaitos srityje tyrimai gali padėti parengti viešąją politiką ir nustatyti reguliavimo kliūtis, kintančius sprendimo būdus ir aplinkybes, kuriomis konkrečios priemonės yra veiksmingos,
- tai gali padėti nevalstybiniam subjektams įgyti praktinių žinių, padėsiančių jiems veiksmingai įsitraukti į veiksmus klimato kaitos srityje.

6.2.1. Siūloma sistema taip pat turėtų padėti stebėti bent jau kai kurių nevalstybinių ir subnacionalinių subjektų veiksmų pažangą, visų pirma tais atvejais, kai jie įsipareigoja kiekybiškai sumažinti išmetamą teršalų kiekį. Tai galėtų būti daroma atliekant apibendrintus Europos lygmens veiksmų klimato kaitos srityje vertinimus, taip pat naudojant savanoriškus ataskaitų teikimo mechanizmus. Reikėtų įvertinti galimybę nustatyti apsaugos nuo ekologinio manipuliavimo (pateikiant įprastinius veiklos scenarijus kaip švarius ir suderinamus su Paryžiaus susitarimo tikslais) priemones. Vis dėlto reikėtų bent parodyti, kad iniciatyvos yra kai kas daugiau nei vien rašytiniai įsipareigojimai, kartu neturėtų būti nustatomos subjektams taikomos sudėtingos ataskaitų teikimo ir stebėsenos prievolės. Stebėsenos ir vertinimo sistemoje, labiau į kokybę orientuotas, naratyvinio pobūdžio metodas galbūt galėtų papildyti kiekybinius vertinimus, siekiant parodyti, ką galima pasiekti.

6.3. Dabar dauguma veiksmų klimato kaitos srityje Europoje nėra pripažįstami Europos lygmeniu arba šis pripažinimas yra silpnas. Tačiau galimybė **pripažinti ir nušviesti** ypač veiksmingus, inovatyvius ir kūrybiškus veiksmus klimato kaitos srityje gali būti ekonomiškai efektyvi naujų veiksmų skatinimo ir dabartinių veiksmų rėmimo priemonė. Veiksmai klimato kaitos srityje gali būti pripažįstami keliais būdais, įskaitant:

- plataus masto naujų ir esamų įsipareigojimų pripažinimą internetinėje platformoje,
- galimybių suteikimą naujiems veiksmams klimato kaitos srityje vykdančioms subjektams dalyvauti (aukšto lygio) renginiuose tiek Europos lygmeniu, tiek vykstant tarptautinėms deryboms,
- apdovanojimų įteikimą ypač didelių rezultatų pasiekusiems veiksmams klimato kaitos srityje, pavyzdžiui, konkrečiose teminėse srityse.

6.4. **Valdymo gerinimas ir stiprinimas** – tikėtina, kad nevalstybinių subjektų grupių lyderiai nustatys kliūtis, trukdančias gerinti valdymą, ir valdymo gerinimo galimybes. Jų išvalgos gali padėti nustatyti Europos, nacionaliniu, regionų arba vietos lygmeniu kylančias reguliavimo kliūtis, paskatinti jas pašalinti, taip pat gali padėti kurti veiksmams klimato kaitos srityje palankią reguliavimo sistemą. Europos dialogas dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų nuolat rinkti grįžtamąją informaciją ir perduoti valdžios institucijomis iškilusias problemas, siekiant palaipsniui kurti palankią aplinką, kurioje būtų galima imtis principu „iš apačios į viršų“ pagrįstų veiksmų klimato kaitos srityje. Tačiau tam turi būti pašalintas politinis vakuumas tarp nevalstybinių subjektų ir sprendimus priimančių asmenų.

6.5. **Spartesnis veiksmų klimato kaitos srityje įgyvendinimas** – didžiausias siūlomo dialogo tikslas yra paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, kad jie taptų patrauklus įvairiems nevalstybiniam subjektams, ir užtikrinti, kad veiksmai klimato kaitos srityje taptų naujuoju įprastiniu veiklos scenarijumi. Praktiniu požiūriu tai turėtų reikšti:

- didėjančių naujų nevalstybinio pobūdžio įsipareigojimų klimato srityje skaičių. Siekiant paspartinti iniciatyvų įgyvendinimą, dialogas (galbūt bendradarbiaujant su UNFCCC ir kitais partneriais) turėtų viešai skelbti apie naujus įsipareigojimus,

- greitą sprendimo būdų ir patirties, įgytos Europos lygmeniu imantis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje, panaudojimą. Siekiant paspartinti dialogą, būtų galima surengti regioninius techninių ekspertų susitikimus, kurių modelis būtų į UNFCCC sesijų metu rengiamus panašius susitikimus ir kurių rezultatai būtų panaudojami rengiant tokius susitikimus,
- už organizavimą atsakingi partneriai taip pat galėtų kartais užmegzti naujas partnerystes ir imtis naujų veiksmų klimato kaitos srityje, visų pirma perspektyviose arba ypatingos skubos reikalaujančiose srityse, ir pasinaudoti dialogo procesu arba savo susirinkimų sušaukimo galiomis,
- kartais sektoriaus arba teritorinės iniciatyvos konkuruoja tarpusavyje, jeigu nenustatomas ir nepuoselėjamas bendradarbiavimą remiantis teisingas požiūris. Reikia pažvelgti iš toliau, norint nustatyti spragas ir bendradarbiavimo galimybes ir sudaryti naujas partnerystes.

6.6. **Parama veiksams klimato kaitos srityje** – siūlomas dialogas turėtų ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius. Galima numatyti skirtingų rūšių paramą, įskaitant:

- palankios tinklo aplinkos sukūrimą, kurioje valstybiniai ir nevalstybiniai subjektai gali užmegzti partnerystes,
- palankesnes sąlygas mokytis vieniems iš kitų ir dalytis rekomendacijomis tarp nevalstybinių subjektų padedant jiems įveikti reguliavimo kliūtis,
- švietimo ir mokymosi paslaugų teikimą, taip pat naujovių skatinimą, pvz., naudojantis atvirais masinio nuotolinio mokymo kursais (angl. MOOC), internetiniais seminarais ir praktiniais seminarais konkrečiais klausimais<sup>(17)</sup>,
- galimybių gauti finansavimą supaprastinimą, pavyzdžiui, nustatant esamus kanalus; tiriant inovatyvias finansavimo priemones (įskaitant tarpusavio, sutelktinį finansavimą ir mikrofinansavimą); siūlant fiskalinių taisyklių supaprastinimą ir naujų finansavimo langų sukūrimą, pvz., siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naudotis privačiais, tarptautiniais ir daugiašaliais fondais.

## 7. Siūlomo Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje veikimas

7.1. Siūlomas Europos dialogas veiktų platesnėje klimato valdymo ekosistemoje, atsiradusioje po Paryžiaus susitarimo. Rengiamos kitos naujos regioninės ir nacionalinės veiksmų darbotvarkės ir sistemos (pavyzdžiui, Lotynų Amerikoje ir JAV). Europos dialogui bendradarbiavimas su šiomis platformomis gali būti naudingas ir iš jų galima pasimokyti.

7.2. Dialogo organizavimas turėtų būti paprastas, o prioritetas teikiamas strateginiams dabartinių programų, iniciatyvų ir institucijų ryšiams, o ne naujų institucijų kūrimui. EESRK atliks aiškų vaidmenį inicijuojant dialogą ir siekiant Europos Komisijos ir kitų ES institucijų paramos bei partnerystės su jomis. Institucinė struktūra jam suteiktų patikimumo keliant veiksmų klimato kaitos srityje klausimą Europos lygmeniu. Todėl EESRK remia Europos Parlamento pasiūlymą sukurti nacionalines „Daugiapakopio dialogo klimato ir energetikos klausimais platformas“ siekiant visose valstybėse narėse vykdyti plataus masto diskusijas dėl jų klimato ir energetikos politikos ateities.

7.3. Europos dialogo internetinė platforma gali veikti kaip informacijos centras, kuriame registruojami Europos lygmens veiksmai klimato kaitos srityje ir pateikiama jų apžvalga, joje taip pat gali būti saugomi išsamūs duomenys, galintys padėti atlikti strateginę analizę ir formuoti vietos, nacionalinę ir ES politiką. Siekiant optimizuoti informacijos centro galimybių panaudojimą, svetainė turėtų būti prieinama ir joje turėtų būti įmanoma atlikti paiešką. Tokia platforma galėtų būti sujungta su platformomis, kurios veikia UNFCCC kontekste, įskaitant NAZCA platformą<sup>(18)</sup>.

<sup>(17)</sup> Pavyzdžiui, „Kaip parengti veiksmų planą?“, „Kaip gauti paramą?“, „Kaip motyvuoti vietos lygmenį imtis veiksmų?“ ir pan.

<sup>(18)</sup> <http://climateaction.unfccc.int/>.

7.4. Siūlomas Europos dialogas turėtų būti inicijuoti renginius, siekiant sudaryti nevalstybiniam subjektams sąlygas gauti pripažinimą, grįžtamąją informaciją ir pasinaudoti mokymosi ir dalyvavimo tinkle funkcijomis. Dalis šių renginių jau organizuojami, tačiau jie įgytų naują atspalvį. Pavyzdžiui:

- EESRK Tvaraus vystymosi observatorijoje rengiami dabartiniai ekspertų susitikimai galėtų įgyti daugiau svarbos juos sujungus su UNFCCC procesu kaip „techninius ekspertų susitikimus“ arba teminius ar regioninius dialogus, siekiant pasinaudoti dabartinių veiksmų klimato kaitos srityje galimybėmis,
- Europos tvarių bendruomenių diena, kurią organizuoja ECOLISE bendradarbiaudama su EESRK, galėtų atkreipti dėmesį į vietos bendruomenės ir pripažinti jų indėlį į veiksmus klimato kaitos srityje,
- vykstant metiniams ES institucijų remiamiems renginiams (pavyzdžiui, Graikijos savaitei, ES tvarios energijos savaitei, Europos darnaus vystymosi savaitei ir pan.) dalis jų galėtų būti skirta nevalstybiniam veiksmams klimato kaitos srityje.

7.5. Siūlomam dialogui būtų naudinga, jei būtų paskirti sektorių arba teminiai „veiksmų klimato kaitos srityje ambasadoriai“. Ambasadoriams galėtų būti pavesta tarpininkauti įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo srityje, nustatyti strateginius ar teminius prioritetus, organizuoti renginius ir skatinti naujus veiksmus klimato kaitos srityje. Jie taip pat gali veikti kaip asmenys ryšiams nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje klausimais, pavyzdžiui, bendraujant su Europos Komisija, valstybėmis narėmis ir UNFCCC.

7.6. Siūlomas procesas turėtų remti galimybes gauti nevalstybinių veiksmų finansavimą. Tai galėtų apimti:

- finansavimo galimybių nustatymą,
- konsultacijas dėl finansuotinių planų,
- dabartinio dialogo ir konsultavimosi procedūrų su nevalstybiniais subjektais analizę, kad būtų sukurti nauji metodai ir geriausia praktika siekiant paskatinti naudotis esamais Europos ir tarptautiniais fondais,
- siekimą, kad kitoje ES daugiametėje finansinėje programoje būtų siekiama didesnio užmojo klimato politikos tikslų ir skatinami nevalstybinių subjektų veiksmas,
- inovatyvaus finansavimo galimybių paieškas (tarpusavio ir sutelktinis finansavimas, mikrofinansavimas, žaliosios obligacijos ir pan.).

7.7. Siekiant užtikrinti institucinės sistemos patikimumą ir paprastumą, organizacinių partnerių teisėmis reikėtų pakviesti dalyvauti šiuos galimus dalyvius:

- siekiant paremti vertinimo funkciją, dialogo iniciatoriai turėtų bendradarbiauti su esamomis tyrimų grupėmis, veiksmų klimato kaitos srityje stebėjimo iniciatyvomis ir duomenų platformomis,
- siekiant paremti pripažinimo funkciją, reikėtų stengtis bendradarbiauti su esamomis apdovanojimo iniciatyvomis, pavyzdžiui, UNFCCC apdovanojimais „Momentum for Change“ ir SEED apdovanojimais<sup>(19)</sup>, EESRK pilietinės visuomenės premija ir pan.,
- siekiant paremti geresnio valdymo ir paspartinimo funkcijas, reikėtų nustatyti komunikacijos kanalus, pavyzdžiui, remiantis pagalbinais dialogais ir techniniais ekspertų procesais, vykdomais UNFCCC kontekste, taip pat su atitinkamais ES ir valstybių narių lygmens procesais, pavyzdžiui, Europos aplinkos ir darnios plėtros patariamąja taryba (EEAC),
- rėmimo funkcijai vykdyti reikėtų sukurti sąsajas su esamomis programomis. Pavyzdžiui, galimybė gauti finansavimą ir geriausia patirtis gali būti koordinuojama su ES programa LIFE, aplinkos ir klimato politikos finansavimo programa, EIB dotacijų arba paskolų parama ir (arba) kitomis Europos programomis, o programos „Horizontas 2020“ mokslinių tyrimų išvados, aktualios nevalstybiniam subjektams, gali būti platinamos tarp visų dialogo dalyvių.

<sup>(19)</sup> Verslumo apdovanojimai darnaus vystymosi srityje (angl. *Awards for Entrepreneurship in Sustainable Development*).

7.8. Pirmasis žingsnis kuriant Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti EESRK bendradarbiaujant su Europos Komisija inicijuojamas ir 2018 m. pirmąjį pusmetį organizuojamas renginys, kuris suburtų visus suinteresuotus subjektų tinklus, kitų ES institucijų ir valstybių narių atstovus.

7.8.1. Šis renginys turėtų prisidėti prie Talano dialogo rengiantis COP 24; šiuo laikotarpiu susitarimą pasirašiusių ir nepasirašiusių šalių suinteresuotieji subjektai kviečiami bendradarbiauti organizuojant vietos, nacionalinius ar pasaulinius renginius, kuriuose būtų rengiama ir platinama aktuali informacija atsakant į klausimus „Kur esame dabar?“, „Ką norime pasiekti?“ ir „Kaip tai pasieksime?“ ir ja dalijamasi.

7.8.2. Šis renginys taip pat turėtų padėti parengti Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje veiksmų planą 2018–2020 m. laikotarpiui, kad jis pradėtų veikti, įskaitant išsamų planą, kaip turi būti atliekamos dialogo ARIAS funkcijos.

Bruselis, 2018 m. vasario 15 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto*  
Pirmininkas  
Georges DASSIS

---